

[1]

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΤΟΜΕΑΣ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗΣ ΚΑΙ
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΦΦΝ01

**ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ
ΤΗΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ**

Α' Εξάμηνο Σπουδών

(Χειμερινό Εξάμηνο 2021-2022)

Διδάσκων: Καθηγητής Δημήτρης Αγγελάτος

Αθήνα, Οκτώβριος 2021

[2]

C. Brancusi, *Bird in Space* (1928) (MoMa)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΠΑΡΑΔΟΣΗΣ

Η Παράδοση διαιρείται σε επτά Μέρη (: Α'-Ζ'), οργανωμένα σε δεκατρία μαθήματα (1ο-13ο), καθένα από τα οποία απαρτίζεται από ορισμένες αριθμημένες ενότητες.

Το ενδιαφέρον της Παράδοσης στρέφεται στη συστηματική προσέγγιση των παρακάτω πεδίων που συγκροτούν την επιστήμη της Νεοελληνικής Φιλολογίας:

όροι/έννοιες·
αντικείμενο·
μέθοδοι επιστημονικής πρακτικής·
στόχοι·
ερευνητικά εργαλεία και ερευνητικό υλικό·
συγγραφή επιστημονικής μελέτης·
διδασκαλία της νεοελληνικής λογοτεχνίας.

Το πρώτο Μέρος (Α') συνδέεται με τους βασικούς όρους και τις συναφείς τους έννοιες, που χρησιμοποιούνται στην επιστήμη.

Το δεύτερο Μέρος (Β') αφορά στο αντικείμενο της επιστήμης, στα κείμενα δηλαδή της νεοελληνικής λογοτεχνίας και στους κανόνες συγκρότησής τους, συμποσούμενους σε *είδη* και *τρόπους*.

Το τρίτο Μέρος (Γ') επικεντρώνεται στις μεθόδους επιστημονικής πρακτικής επί του παραπάνω αντικειμένου.

Το τέταρτο Μέρος (Δ') αφορά στους στόχους της επιστήμης.

Το πέμπτο Μέρος (Ε') επικεντρώνεται αφενός στην εξοικείωση με τα ερευνητικά εργαλεία που διαθέτει η επιστήμη, αφετέρου στην αρμόδια συγκέντρωση, επεξεργασία και χρήση του ερευνητικού υλικού.

Το έκτο Μέρος (ΣΤ') συνδέεται με τον τρόπο συναρμογής όλων των προηγούμενων και την εφαρμογή τους σε μελέτες επιστημονικού χαρακτήρα, που καλείται να ειπώνησει ο νεοελληνιστής φιλόλογος.

Το έβδομο Μέρος (Ζ') συνδέεται επίσης με τον τρόπο συναρμογής όσων αφορούν στα μέρη Α'-Ε' και την εφαρμογή τους στη διδακτική προσέγγιση των κειμένων της νεοελληνικής λογοτεχνίας.

Στο πλαίσιο της Παράδοσης θα γίνουν ακόμα δέκα μαθήματα Ασκήσεων και Εφαρμογών επί του Β' Μέρους (: αντικείμενο της επιστήμης) σε τμήματα των 60-65 φοιτητών και φοιτητριών.

Η ακριβής ορολογία, η επάρκεια στις μεθόδους επιστημονικής πρακτικής, η εποπτεία της νεοελληνικής λογοτεχνίας και των συμφραζομένων της (ιστορικών, αισθητικών και ευρύτερα πολιτισμικών), η κατάρτιση της υποδομής ως προς τα ερευνητικά εργαλεία και το δέοντα τρόπο χρήσης τους, η επιτυχής συγγραφή επιστημονικών μελετών και η σωστή οργάνωση διδακτικών προσεγγίσεων, σηματοδοτούν τις αρμόζουσες επιστημονικές προδιαγραφές των νεοελληνιστών φιλόλογων, ικανών να ανταποκριθούν στους στόχους της επιστήμης για έκδοση, ανάλυση και ερμηνεία των λογοτεχνικών κειμένων.

Με την επιστημονική έρευνα και τη διδασκαλία οι φιλόλογοι μαθαίνουν *πως να* αξιοποιούν τις μεθόδους και τα ερευνητικά εργαλεία της επιστήμης τους, κινούμενοι στον άξονα ακριβώς που ορίζεται από το αντικείμενο, δηλαδή από τη νεοελληνική λογοτεχνία (κείμενα και κανόνες συναρμογής τους). Μαθαίνουν ως εκ τούτου: *πως να* κάνουν εύλογες

υποθέσεις εργασίας· πως να οριοθετούν σωστά το πεδίο που θα καλύψει η έρευνα ή/και η διδασκαλία· πως να εντοπίζουν, να επεξεργάζονται και να χρησιμοποιούν με κριτικό τρόπο την αρμόδια για κάθε ζήτημα βιβλιογραφία, βασισμένοι στην αυτοψία και στο σεβασμό του ερευνητικού μόχθου των προγενέστερων και σύγχρονων μελετητών· πως να σχεδιάζουν, τέλος, και να φέρουν σε πέρας την κάθε φορά προσέγγιση του αντικειμένου τους, εκπονώντας επιστημονικές μελέτες και διδάσκοντας στη δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Στο τέλος των ενοτήτων κάθε μαθήματος υπάρχει ενδεικτική (και όχι ασφαλώς εξαντλητική) βιβλιογραφία για όσα ζητήματα τίγονται, χρήσιμη για την επίτευξη δύο στόχων: α) την κατάκτηση ερευνητικής υποδομής, β) το σωστό ερευνητικό προσανατολισμό. Η γραφηματική επισήμανση με: ✓, υποδεικνύει τα σημαντικότερα εργαλεία δουλειάς ως προς τους δύο παραπάνω στόχους.

Σχεδιαγράμματα, ενδεικτική βιβλιογραφία, καθώς και άλλο υλικό για κάθε μάθημα ξεχωριστά θα δίδονται διαμέσου της Ηλεκτρονικής Τάξης (ο κωδικός πρόσβασης της Παράδοσης **ΦΦΝ01** για το ακαδημαϊκό έτος 2021-2022, είναι: **PHIL 1485**)· με τη χρήση της Ηλεκτρονικής Τάξης καλούνται έγκαιρα να εξοικειωθούν οι πρωτοετείς φοιτητές και φοιτήτριες, που παρακολουθούν την Παράδοση.

Τα μαθήματα θα αρχίσουν την **Τρίτη, 12 Οκτωβρίου**.

Η βαθμολόγηση στηρίζεται σε δύο παράγοντες: α) σε δύο γραπτές εργασίες, 2.000 λέξεων η καθεμία (: ποσοστό 20% και 20% αντίστοιχα, επί της τελικής βαθμολογίας) και β) στην τελική γραπτή εξέταση, διάρκειας δύο ωρών, στην ύλη των μαθημάτων 1-13 της Παράδοσης (: ποσοστό 60% επί της τελικής βαθμολογίας).

Για την υποστήριξη των απαιτήσεων της Παράδοσης θα χρησιμοποιηθούν: α) το σύγγραμμα που θα διανεμηθεί· β) το υλικό κάθε μαθήματος που θα αναρτάται στην Ηλεκτρονική Τάξη (κάθε Σάββατο)· γ) όσα λήμ. σημειώνονται με ✓ στην «Ενδεικτική Βιβλιογραφία» των ενοτήτων κάθε μαθήματος (για τα λήμ. αυτά θα γίνεται λόγος στα μαθήματα).

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ (1ο-13ο)

Μέρος Α'

Όροι/Έννοιες της επιστήμης της Νεοελληνικής Φιλολογίας

[Μάθημα 1ο]

1. Η επιστήμη: α) η αλήθεια, η ασφάλεια, η γνώση, η αιτιολόγηση, οι υποθέσεις εργασίας, η διαφενισμότητα και το επιστημονικό ήθος· β) η Φιλολογία, η Νεοελληνική Φιλολογία και οι ανθρωπιστικές επιστήμες: ο άνθρωπος ως παραγωγός λογοτεχνικών κειμένων
2. Το αντικείμενο της Νεοελληνικής Φιλολογίας: α) φιλολογία και γραμματολογία· β) λογοτεχνία και γραμματεία· γ) λογοτεχνία: μορφές και ιδέες· κανόνες (: είδη και τρόποι)· κειμενική οργάνωση (: κείμενο) και επικοινωνιακή στόχευση: λογοτεχνική και πολιτισμική παράδοση· υλικές μορφές κειμένων: χειρόγραφες, έντυπες και ψηφιοποιημένες· διάλογος μεταξύ κειμένων και κανόνων· δ) νεοελληνική και μεσαιωνική ή πρώιμη νεοελληνική λογοτεχνία
3. Οι στόχοι της Νεοελληνικής Φιλολογίας: έκδοση, ανάλυση και ερμηνεία των λογοτεχνικών κειμένων
4. Οι μέθοδοι επιστημονικής πρακτικής της Νεοελληνικής Φιλολογίας και η συμπληρωματικότητά τους: ιστορία, θεωρία, κριτική, σύγκριση
5. Τα ερευνητικά εργαλεία (: λογοτεχνικά και γραμματειακά κείμενα· μελέτες· έργα υποδομής) και η κατ' αυτοψία και κριτικό έλεγχο συγκέντρωση, επεξεργασία και χρήση του ερευνητικού υλικού της Νεοελληνικής Φιλολογίας
6. Η συγγραφή επιστημονικής μελέτης: μέρη της μελέτης· επιστημονικός τύπος λόγου· επιχειρηματολογία
7. Η διδασκαλία της νεοελληνικής λογοτεχνίας: το αντικείμενο/τι· ο τρόπος/πως· ο στόχος/γιατί
8. Οι εγγυητικοί όροι ασφάλειας της επιστημονικής γνώσης και αιτιολόγησης (αντικειμένου, μεθόδου, στόχων, ερευνητικών εργαλείων και ερευνητικού υλικού, συγγραφής επιστημονικής μελέτης, διδασκαλίας): αυτοψία· περιγραφή· εξήγηση· επιχειρηματολογία.

Μέρος Β'

Αντικείμενο της επιστήμης της Νεοελληνικής Φιλολογίας

[Μαθήματα 2ο-4ο]

1. Τι είναι
*Λογοτεχνικά κείμενα, λογοτεχνικά είδη και λογοτεχνικοί τρόποι· η διαλογική τους ύπαρξη

*Οι μεταφράσεις-πρωτότυπα λογοτεχνικά κείμενα

2. Με τι οικοδομείται

*Μορφές

~Γλώσσα: τα ιδιώματα· η ομιλούμενη κοινή· η διόρθωση· ο εξαρχαϊσμός· η φωνητική ορθογραφία· η καθαρεύουσα· η δημοτική

~Σχήματα λόγου: α) γραμματικά-συντακτικά (γραμματικά κατά τη θέση των όρων· συντακτικά κατά την πληρότητα του λόγου)· β) σημασιολογικά/τρόποι

~Ρυθμός και μετρική: ρυθμός· μετρικά σχήματα και σχήματα λόγου· μετρική· τα δύο μετρικά συστήματα· τύποι στίχου: ο έμμετρος στίχος, ο ελευθερωμένος στίχος, ο πεζός στίχος, ο ελεύθερος στίχος

~Αφήγηση και σκηνικοί λόγοι: χρόνος (ιστορίας και αφήγησης)· αφηγητής (τύποι λόγου και εστίασης/ προοπτικής)· πράξη της αφήγησης· σκηνικοί λόγοι

*Ιδέες

~Φιλοσοφικές, αισθητικές, καλλιτεχνικές και λογοτεχνικές αντιλήψεις

3. Πότε-Που εντοπίζεται

*Πότε αρχίζει η νεοελληνική λογοτεχνία: γλωσσικά και ευρύτερα ιστορικά και πολιτισμικά κριτήρια

*Που ορίζεται το γεωγραφικό στίγμα της νεοελληνικής λογοτεχνίας: επιθετικοί προσδιορισμοί και προσδιορισμοί τόπου· το κέντρο και η περιφέρεια.

4. Πως είναι

*Παράδοση των κειμένων της νεοελληνικής λογοτεχνίας

~Χειρόγραφο (αυτόγραφο και αντίγραφο)

~Έντυπη

~Ψηφιακή

5. Το σχήμα της νεοελληνικής λογοτεχνίας (τι-με τι-πότε-που-πως)

*Καταγραφές λογοτεχνικών κειμένων, ειδών και τρόπων

*Ιστορίες της νεοελληνικής λογοτεχνίας.

Μέρος Γ'

Στόχοι της επιστήμης της Νεοελληνικής Φιλολογίας

[Μάθημα 5ο]

1. Έκδοση λογοτεχνικών κειμένων

*Τύποι έκδοσης

~Επιστημονική / κριτική

~ Διπλωματική/ φωτoαναστατική

~Γενετική

~Φιλολογική

~Χρηστική

* Ανατύπωση και επανέκδοση

*Μη αυτοτελείς εκδόσεις (σε έντυπα περιοδικού και σύμμεικτου χαρακτήρα) και προδημοσιεύσεις

*Τυπογραφικά δοκίμια

2. *Ανάλυση* λογοτεχνικών κειμένων

3. *Ερμηνεία* λογοτεχνικών κειμένων

Μέρος Δ'

Μέθοδοι επιστημονικής πρακτικής στη Νεοελληνική Φιλολογία

[Μαθήματα 6ο- 9ο]

1. *Ιστορία* (της λογοτεχνίας): η *ιστορικότητα*

2. *Θεωρία* (της λογοτεχνίας): η *λογοτεχνικότητα*

3. *Κριτική* (της λογοτεχνίας): η *αξιολόγηση*

4. *Σύγκριση* (Συγκριτική Φιλολογία): η *συγκρισιμότητα*.

Μέρος Ε'

Ερευνητικά εργαλεία και ερευνητικό υλικό της Νεοελληνικής Φιλολογίας

[Μάθημα 10ο]

1. Τυπολογικά χαρακτηριστικά των ερευνητικών εργαλείων: εξωτερικά κριτήρια

**Εντυπα*

~Βιβλία (μονογραφικός και σύμμεικτος τύπος)

~Περιοδικά

~Περιοδικές εκδόσεις

~Εφημερίδες

**Χειρόγραφα*

**Ψηφιοποιημένο υλικό*

2. Τυπολογικά χαρακτηριστικά των ερευνητικών εργαλείων: εσωτερικά/λειτουργικά κριτήρια

**Πρωτογενές επίπεδο*

~Λογοτεχνικά κείμενα

~Συγχρονικές πηγές λογοτεχνικών κειμένων: γραμματειακά κείμενα

**Δευτερογενές επίπεδο: μελέτες*

**Εργαλεία υποδομής*

~Βιβλιογραφικές συνθέσεις

~Έργα αναφοράς

3. Τα μέρη των βιβλίων: πρωτογενές επίπεδο· δευτερογενές επίπεδο· εργαλεία υποδομής

4. Συγκέντρωση, επεξεργασία και χρήση ερευνητικού υλικού

**Αυτοψία* και κριτικός έλεγχος

*Η επιστημονική δεοντολογία: χρήση πηγών και παραθεματικού υλικού

5. Τρόπος παραπομπής στο ερευνητικό υλικό

Μέρος ΣΤ'

Συγγραφή επιστημονικής μελέτης

[Μαθήματα 11ο-12ο]

1. Τα μέρη της επιστημονικής μελέτης
2. Χαρακτηριστικά του επιστημονικού τύπου λόγου
3. Η *επιχειρηματολογία* στον επιστημονικό τύπο λόγου και οι όροι *διαφυσσιμότητας*

Μέρος Ζ'

Διδασκαλία της νεοελληνικής λογοτεχνίας

[Μάθημα 13ο]

1. Το αντικείμενο/τι: *διάλογος* μεταξύ *κειμένων, ειδών και τρόπων* στα εκάστοτε ιστορικο-πολιτισμικά συμφραζόμενά τους
2. Ο τρόπος/πως: συλλειτουργία των μεθόδων επιστημονικής πρακτικής (: *ιστορία, θεωρία, κριτική, σύγκριση*)
3. Ο στόχος/γιατί: *ανάλυση και ερμηνεία*
4. Οι εγγυητικοί όροι ασφάλειας της επιστημονικής γνώσης και αιτιολόγησης (: *περιγραφή, εξήγηση, επιχειρηματολογία*) στη διδασκαλία της λογοτεχνίας